

Fólkaskúlin í Føroyum.

II

Hægsta skúlavaldið í Føroyum hevur verið ein skúlastjórn. Í henni hava sitið danski amtmaðurin sum formaður, prósturin sum næstformaður og triggir limir, sum valdir hava verið av Løgtinginum. Sum formaður í skúlastjórnini hevur amtmaðurin umsitid (administrera) skúlan. Hann hevur verið skúlastjóri og øll mál, sum gingin eru millum skúlan og stjórnina eru farin gjøgnum amtsskrivstovuna. Hinir limirnir eru samankallaðir ella kunngjördir, tá ið lærarar skulu hava verið settir, ella ein hvør týðningarmikil sak hevur ligið frammi til umrøðu.

Tað kann hava verið og er mangan funnist at føroysku skúlastjórnini, og soleiðis sum skúlavaldið hevur staðið fyri skúlanum. Atfunnið verður so altíð, og atfinningin kann hava verið bæði rótt og rong. Ein amtmaður er sjálvandi ein lærdur maður, men hann hevur ikki sín lærdóm á hesum økinum. Hann er lögfróðingur, og hóast hann er kónur, ja serkónur, í øllum viðvíkjandi øðrum umsitingarmálum, so er hann ikki skúlamaður og hevur ikki nakran serkunnleika á tí hvarvinum. Eisini kann hava verið funnist at, at hann hevur verið danskur maður, hann hevur verið útlendskur maður, sum Føroyingar hugsa og málhera seg. Hann hevur havt skúlsans umsitingarvald í hondum, og hann hevur verið púra ókunnugur við viðurskiptini. Hann er komin úr einum fremmandum landi og aloftast fer hann avstað aftur, og hann hevur ofta ikki sæð føroysku skúlnar, ella hevur við sjálvssýni gjørt seg kunnigan við, tey problem og teir trupulleikar, sum føroyskir lærarar og hin føroyski skúlin hava staðið og vaðið í.

Eitt so stórt brek hevur føroyskur skúli virkað undir, sum eisini hevur ávirkað umsitingina og eftiransingina, og tað er, at Føroyar ongantið — heldur ikki í dag — hava havt nakran skúlaráðgevara (skulakonsulent). Hetta hevur eisini verið til stóran bága hjá skúlastjóra og skúlskrivstovu. Ráðgevarin skuldi verið hin serkóna hjálpin, sum skuldi verið liðið millum læraranna og umsitingarstovans. Hann kundi havt verið at heita á hjá skúlastjóra og skúlastjórn, tá ið vandamál lógu fyrri, og hann kundi við sínum sakkunnleika lagt lag á, tá ið avgerðir vóru tiknar. Í staðin fyri skúlaráðgevara hava verið valdir tveir „inspektørar“, sum hava havt

tað í hondum at „inspicera“ skúlnar. Tað hava verið sitandi lærarar, og fyrri ikki at missa skúlatíð hjá sær sjálvum hava teir oftast komu síni örindi í frítíðini. Teir skulu hava kannað eftir, hvat börnini hava dugað, og teir skulu hava kannað um, hvussu skúlin hevur verið í standi: hvat honum hevur trotið av amboðum o. tl.

Tað er skiligt, at slikir menn, sum hava havt egið starv at røkja, og sum tí mangan eru komnir í skundi, kunnu ikki hava verið lærarum til stóran stuðul. Teir hava verið eftirlitsmenn. Teir hava ikki havt stórar stundir at leiðheina ungan lærara. Heldur hevur hin ungi lærarin hugsað sær hesar menn sum vaktarmenn, ið skúlavaldið hevur at senda at grannskoða lærarans verk og dugileika og bera skoðsmál hans fram fyri hina høgu stjórn.

Tað er ikki at dylja, at teir aloftast hava roynt at skriva upp brek skúlsans og alt tað, ið honum hevur trotið. Teirra frágreiðing er so flutt skúlastjórnini. Hon hevur sent frágreiðing og ávaring til sóknarstýrið og skúlanevnd. Bræv skúlastjórnarinnar er lisið væl og virðiliga á sóknarstýrisfundi, og tað er eisini orðskiftis um tað. Men tað er lagt, og einki er gjørt á hesum sinni.

Umsjónarmaður skúlsans kemur aftur annað árið, brekini eru tey somu. Hann skivar aftur somu frágreiðing, sum fer sína vanligu gongd — og ger einki meira um seg enn elvir ein lítlan orðadrátt í sóknarstýrinum av nýggjum. Soleiðis verða hesi mál, sum ætla vóru at hjálpa og umbóta, bara ferðingamál, ið fara ímillum sum boðsendingar og einki annað.

Í slíkum forum er tað, at lærarin bæði hart og innantanna hevur sett fram eina atfinning. Hann hevur hildið, at hægsta skúlavald hevur verið ov linligt. Tað skuldi havt sent frá sær eitt meira hvassligt skriv, og batti ikki, skuldi stjórnin bött brekini og víst rokningina til ávarandi kommunu!

Tað hevur hon ikki gjørt. Heldur kann hava hent, at hon hevur krógvað mál burtur ella givið einum treiskum og afturhaldandi sóknarstýri viðhald. Á samá hátt tá ið skúlatrætur eru íbyrtar í byggunum. Skúlastjórnin hevur heldur otað seg undan enn tikið rammar avgerðir, høgt av knútin og sagt skúlanevndini bart ímóti, tí hon hevði órátt. At hægsta skúlavaldið hevur verið ov linligt, hevur

ikki lagt trætur niður, men heldur økt um tær, og lærarar, sum hava kent seg at standa í einsemi, mugu hava merkt einsemishugsanina enn sterkari tá ið teir ikki hava vitað sær at fáa nakran stuðul frá skúlavaldinum.

Skúlanevndin, vald av fólkunum, hevur verið hitt „lokala“ valdið. Fyri stuttum síðan var sóknarpresturin fastur limur og altíð formaður. Hetta varð broytt. Ein demokratisk tíð vildi ikki hava prestaliga umsjón, sum skuldi vera „född“ til sitt starv. Tó er at siga, at hin prestaliga umsjónin hevur sjáldan verið skúlanum til skaðis. Presturin var oftast — helst í gomlum dögum — einasti maður í sóknini, sum hug hevði fyri skúlsans arbeiði, og sum skilti týðning skúlsans.

Tað hevur verið tað at siga við skúlanevndirnar — her eru sjálvandi undantök — at tær eins og sóknarstýrin ikki altíð hava skilt skúlsans týðning, og tí ikki hava verið skúla og lærara til stuðuls. Hann hevur havt tær sum eitt umsjónarráð, ið á hvørjum ári kemur at kanna eftir, hvat börnini duga. At hyggja eftir, hvussu skúlin er í standi, ella hvørji tól lærarin hevur at arbeiða við, hevur skúlanevndarmaður ikki givið sær far um.

Fólkaskúlin í Føroyum hevur verið uppi í tí harða fjóðskaparlaga stríði, sum farið er fram aftan á aldarskiptið. Tað hevur sjálvandi eisini merkt hann og menn hans.

Hetta stríðið endaði so við tí, at móðurmálið var lagt sum grundarlag fyri undirvisingini, men annars stóð í hesum spurningi lærarin friur.

Nú er eisini stjórnarlig nýskipan komin, og skúlin, og øll tey mál, ið nerta við hann, eru komin undir hesa nýskipan. Vit hava fingið landsstýri og skúlamálina eru lögd undir ein av landstýrismennunum. Einki er enn framkomið, hvat ið ætlan er. Sum spurningurin stendur fyri haðan frá, er hann einki uttan ein umsitingarspurningur og ein umflytan. Her er ein ramma at skapa til hin føroyska skúlan, og hana fer skúlavaldið at gera. Tað verður eitt grindaverk, og tað er eisini týðningarmikið. Men hvussu ramma, grindaverkið, fer at verða fyllt, verða tey, ið hava yrki sitt innafyri skúlagáttina, at fara og taka stöðu til. Tey fara helst at avgera, um vit ganga nýggj spor ella halda fram gamlar leiðir.

J. H. O. Djurhuus deyður.

J. H. O. Djurhuus doyði týsnáttina 3. aug. úti á landsjúkrahúsinum, og fer hann til gravar í dag.

Hann hevði leingi verið sjúkur. Lá heima, varð so fórdur á landssjúkrahúsið og hevur ligið har langa tíð.

Litil tjóð kann ikki vænta at fostra stórmenni. J. H. O. Djurhuus' vóru slikar gávur givnar, at størri land enn okkara hövdu talt hann millum sínar stóru synir. Hann var ein andi, sum ikki loyndi seg burtur. Hansara vit kundi brenna blankt í einari samrøðu, hann lýsti av eldi og áreði.

Hann kundi tykjast keiputur, men hann ræddist keip, hansara beiska vit högdi altíð í tað innantóma og ósanna. Hann kundi eisini tykjast harligur í sínum dómum, menn hann í lærði hann at kenna, ánaði eina fina og viðkennandi sál undir tí beiska og spottandi.

Føroyar, sum hann yrkti so nógv fógur kvæði til, syrgja nú, hann verður borin til gravar.

Tær hava í síðstuni fingið stórt skarð í sin mannagarð, sum ikki so snarlaga verður uppaftur lagað.

Vit skulu í næsta blaði taka fram verk J. H. O. Djurhuusar.

**FØROYSK
grønsápa**

er tann besta

**FØROYA
BRUNATRYGGING**

**Hús - innbúgv - vø-
ur - verða tryggjað.**